

**Funded by
the European Union**

Vznik techniky umělého mramoru,
její import a následné rozšíření na našem území

MgA. Zdeněk Kovářík

Umělý mramor

- Ve hmotě probarvená sádrová hmota
- Nanesená v poměrně tenké vrstvě na odlišný podklad
- Leštěná pomocí broušení – rovnání povrchu po vytvrdnutí

Umělý mramor – scagliola

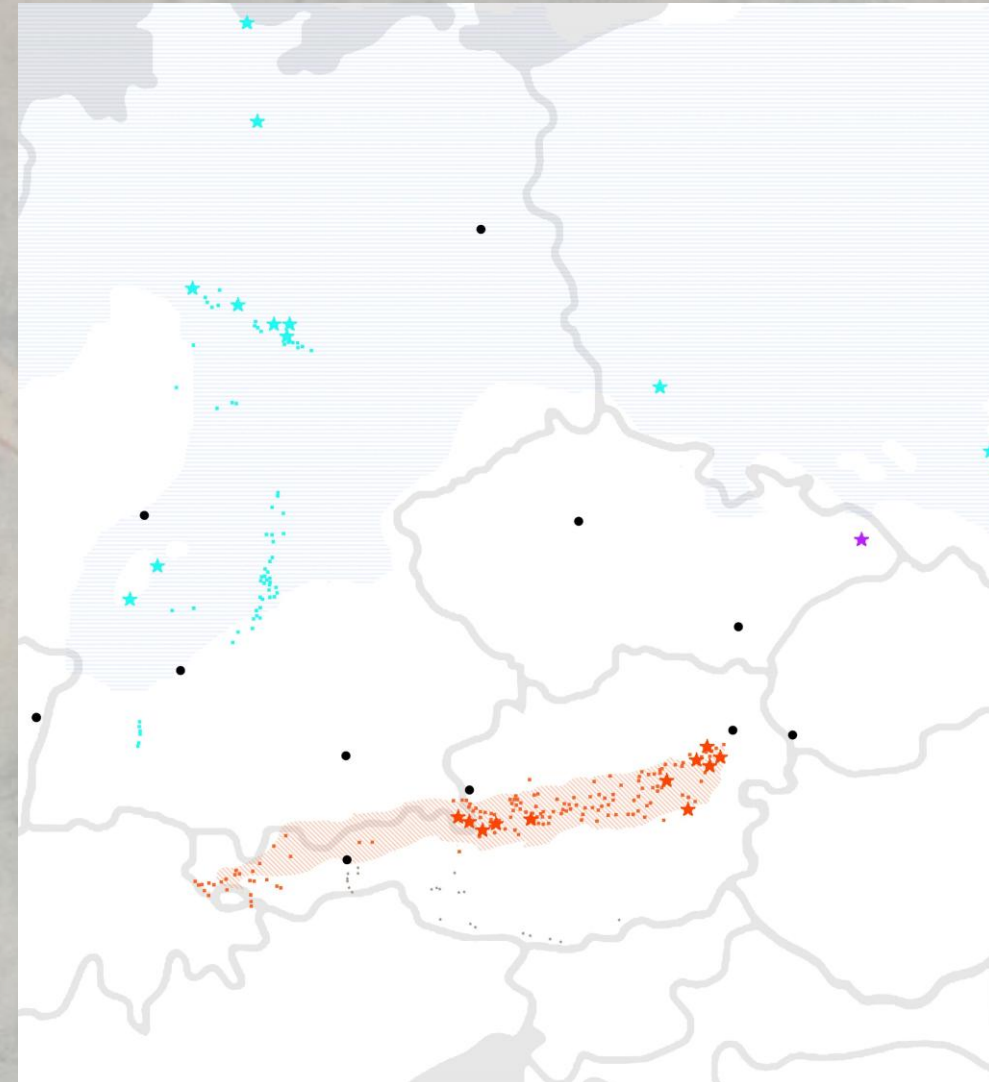
- Umělý mramor – jakékoli realizace výše zmíněnou technologií,
- Scagliola – díla imitující inkrustaci, sofistikované figurální či ornamentální motivy

Pro rozšíření techniky umělého mramoru je zásadní:

- Dostupnost materiálu
- Znalost technologie výroby

Sádra v Čechách:

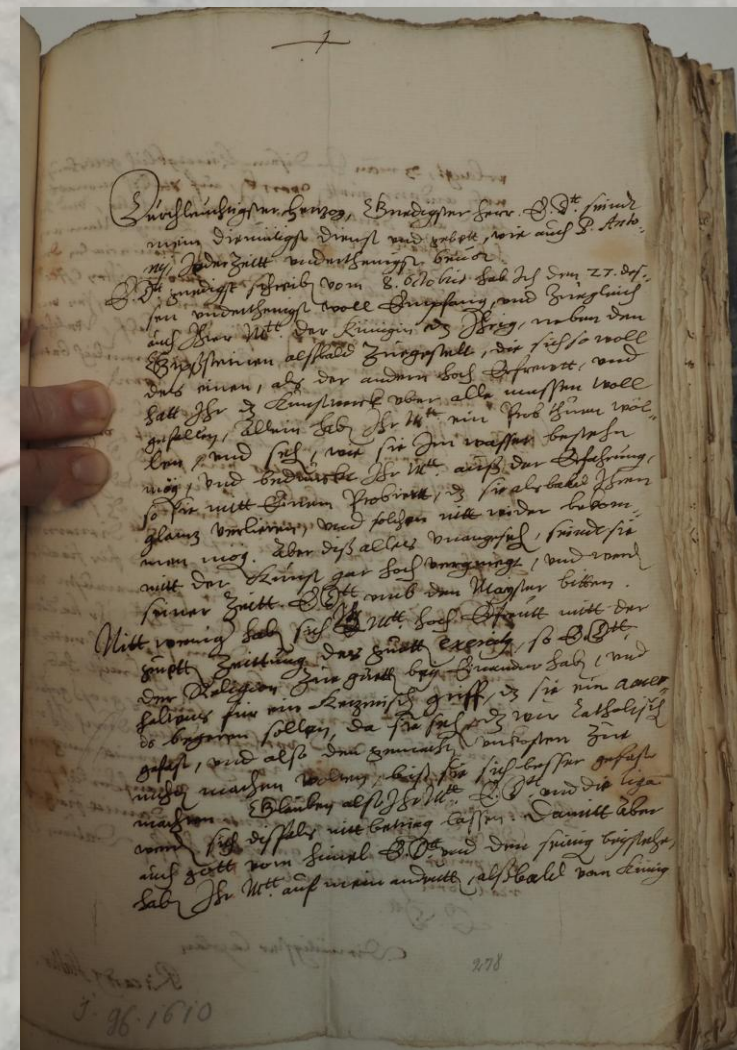
- Giovanni Battista Quadri – sádrový reliéf Klanění tří králů z roku 1611
- Výzdoba Valdštejnova zámku v Jičíně. V registrech z roku 1630 jsou uvedeny práce a výdaje na stavbu a „ohražení pece, kdež se pro štukatéry kips pálí“ Sádrovec pro výpal byl dodáván z Frýdlantu
- První doložené použití sádrovce z opavských zdrojů je v roce 1685, kdy štukatér G. B. Brentani obstarává sádro pro výzdobu zámku Plumlov

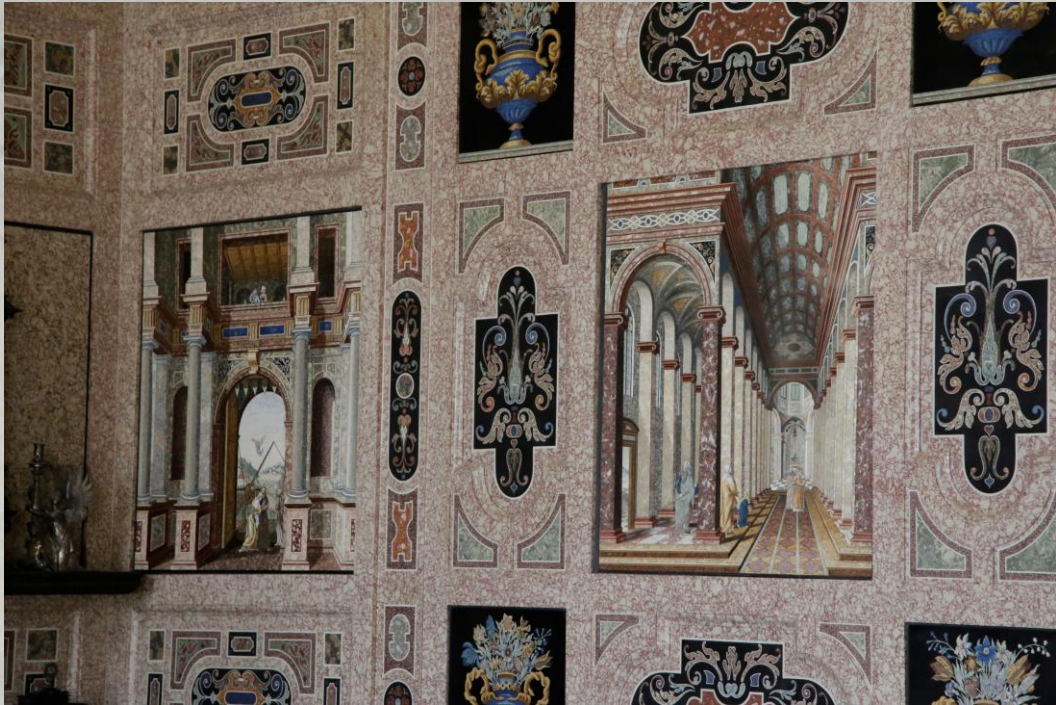

Objev techniky umělého mramoru Mnichov

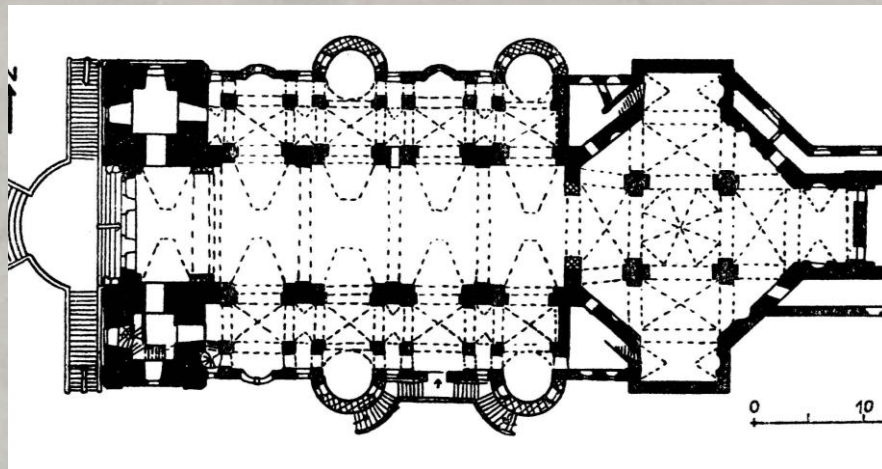
- Blasius Pfeiffer - Fistulator (†1622) práce v mnichovské residenci 1590–1620, od 90. let – stará kaple, Reiche Kapelle
- Od roku 1613, drží bavorský dvůr monopol na práci se scagliolou a technika podléhá utajení
- Paul †?, Wilhelm Pfeiffer †1669 zámek Schleissheim, Landshut
- Franciscus †1660, Ferdinand †1779, Andreas Römer †1706

Kempten - st. Lorenz

Frau Stuckhatorin -
Barbara Fistulator?

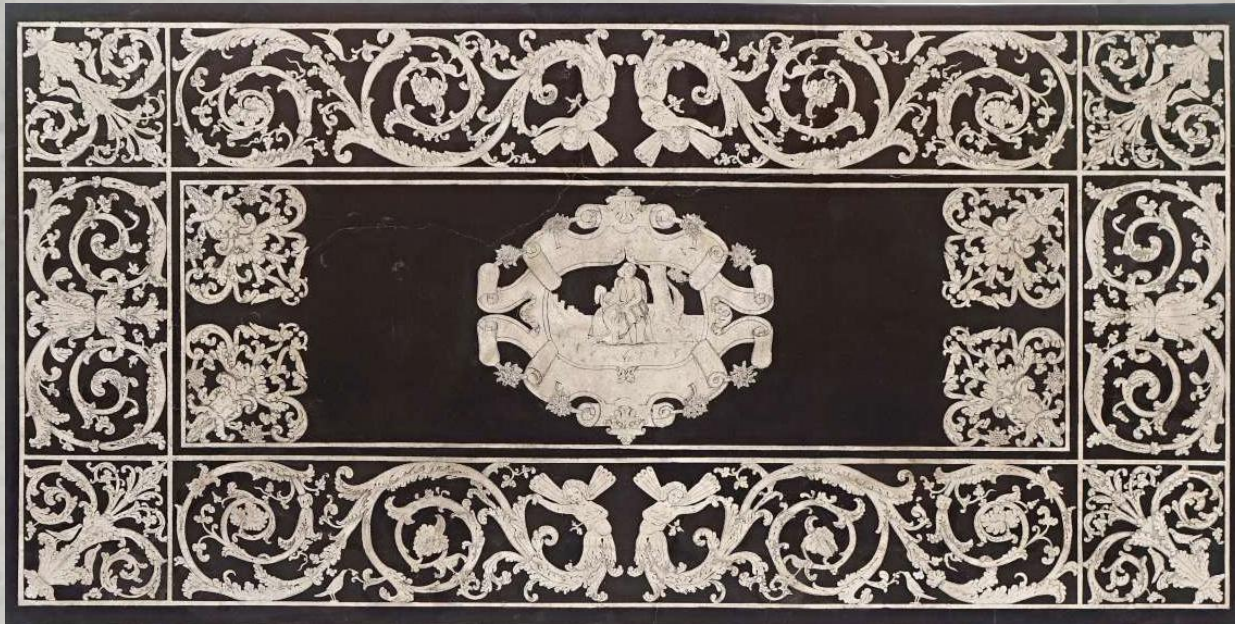
Objev techniky umělého mramoru Carpi

Guido Fassi - první připsaná deska 1638 nebo 1624

první deska v Carpi 1611

Rodinné dílny Griffoni, Gavignani

Rozšíření – Marche, Lombardie, Toskánsko, Ticino – Val Intelvi

Anibale Griffoni cca 1650

Gianmarco Barzelli , 1660-90

Salzburg, muzeum – stolní desky 1590, 1600
biskup Wolf Dietrich von Raitenau

První zmínky o technice umělého mramoru

- Anselm de Boodt - Gemmarum et lapidum historia 1609
- Ulyssis Aldrovandi - Musaeum metallicum 1648
- Karel Eusebius kníže z Lichtenštejna - Werk von der Architektur 1670
- Scagliola o Meschia - Preparatione ed instrutione , anonymní receptář v archivu Carpi 1684
- Ziegers JohannVerleger, Kunst- und Werck-Schule, Theil 2, Nürnberg: Christian Sigmund Froberg, 1696
- Jacques Savary Des Bruslons, heslo La mosaïque de Gips – Sádrová mozaika, Dictionnaire universel de commerce 1723
- Johann MelchiorCröker, Der wohl anführende Mahler welcher curiöse Liebhaber lehret, wie man sich zur Mahlerey zubereiten, mit Oel-Farben umgehen, ... Jena: Johann Rudolph Cröker, 1736

Pasov Dóm sv. Štěpána

Carlo Lurago architekt

Giovanni Battista Carlone 1668-1684

Baltassar Haggenmuller

Antonio Sollari

Skutečně první realizace z umělého mramoru v Čechách

- Praha, Klausová synagoga, Aron ha-kodeš v hlavním sále 1696
- Třebenice, Kaple Nejsvětější Trojice, oltářní antependium 1696-1698
- Praha, Kostel sv. Ignáce - Antonio a Tommaso Soldati?? 1697- 1699
- Praha, Španělský / Nový sál Pražského hradu David Hagenmüller 1698

Vranov nad Dyjí - zámek,

- sál Předků 1695
- kaple Nejsvětější Trojice 1701

Johann Bernhard Fischer z Erlachu

Haggenmuller? Sollari? Gigel?

Giacomo Antonio Corbellini 1674 - 1742 Laino

- Libochovice, kostel Všech svatých 1706
- Polná, kostel Nanebevzetí Panny Marie 1708
- Praha, kostel Nejsvětější Trojice ??
- Libědice, kostel sv. Víta 1713, 1718
- Osek, kostel Nanebevzetí Panny Marie 1713-1718
- Ludwigsburg, zámek 1715-1736
- Weingarten, bazilika sv. Martina a Osvalda 1718 - 1723
- Stuttgart, residence 1721
- Ansbach, residence 1731

G.A. Corbellini Osek

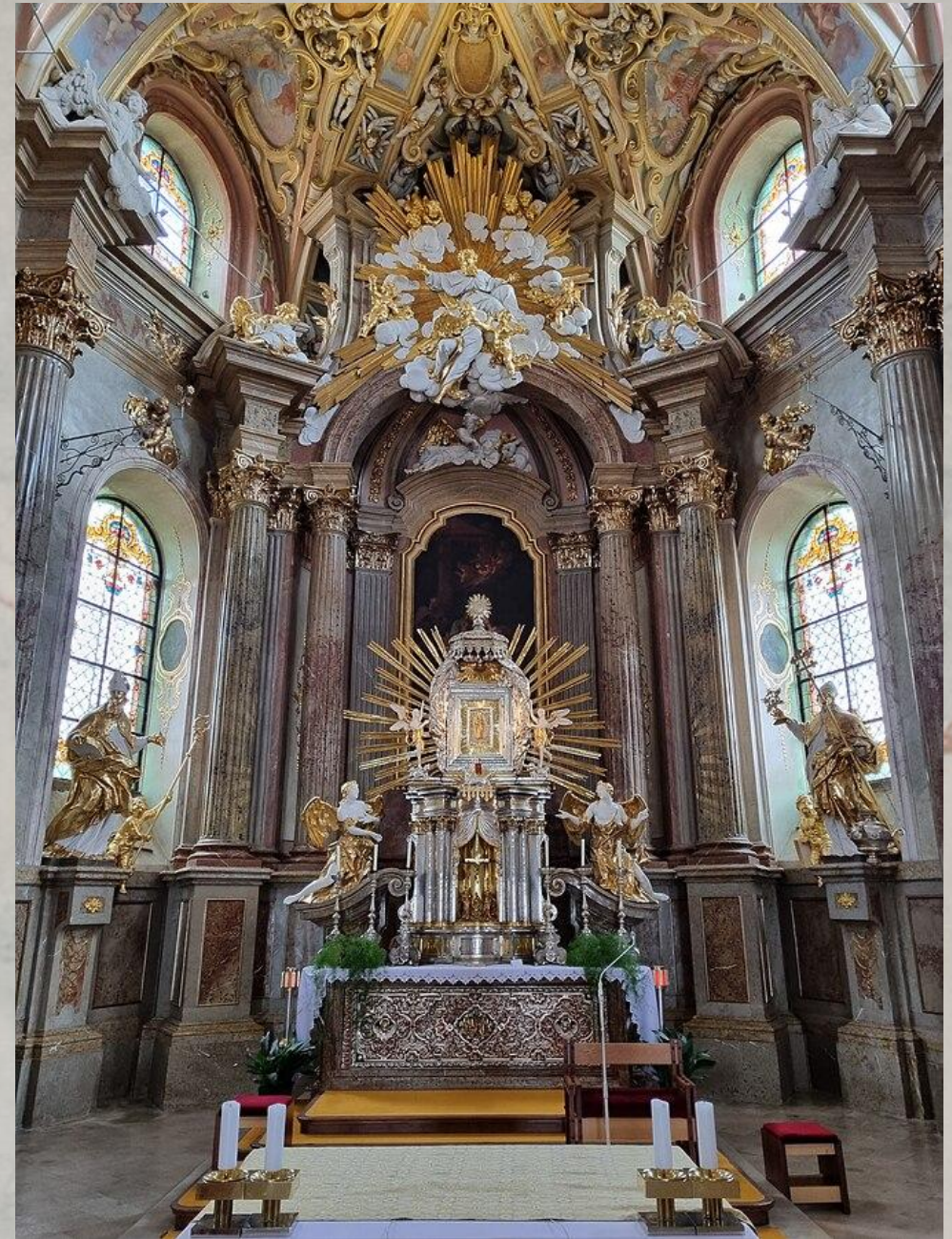
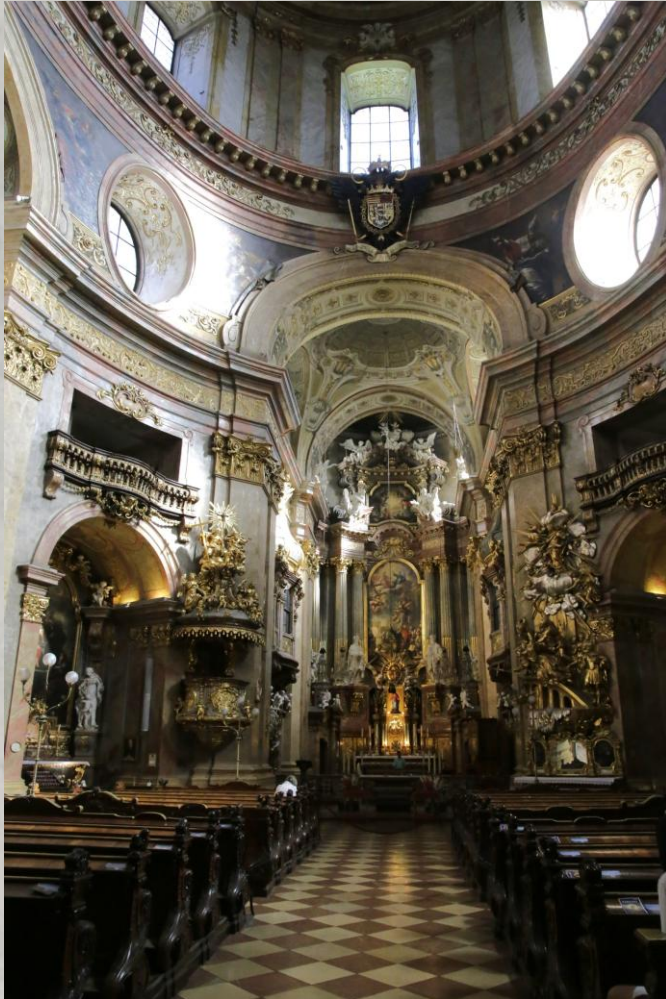

G.A. Corbellini Libědice

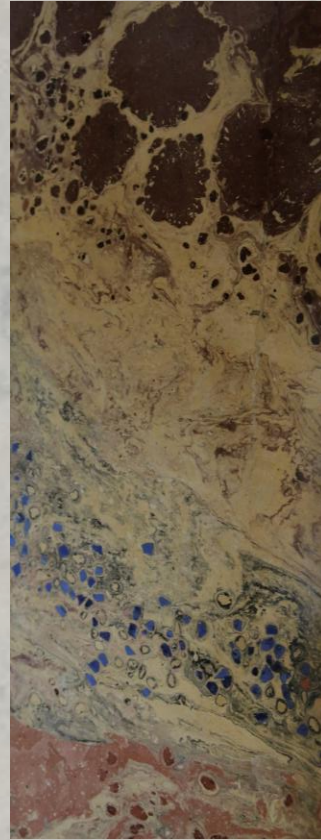

Bratři Haggenmüllerové

- Balthasar Haggenmüller
- Johann Georg Haggemüller

Wessobrunnští mramoráři

Rodina Hennevogelů

- Johann Caspar Hennevogel 1674 Wessobrunn - 1754 Litoměřice
- Johann Vilhelm Hennevogel 1701 Schloss Freienfels - 1754 Litoměřice
- Johann Ignac Hennevogel 1727 Neuzelle -1790 Praha
- Martin Hennevogel 1734 Neuzelle - 1803 Litoměřice

Martin Wechter
Rajhrad, benediktýnský kostel Petra a Pavla
- 1726

Alvarus (Jan Václav) Voříšek, dominikánský řádový bratr
Znojmo, Dominikánský kostel Nalezení sv. Kříže
1740 - 1753

Josef Winterhalder st. 1702 Vöhrenbach – 1769 Vídeň

Uherský Brod, kostel Nanebevzetí Panny Marie, oltář sv. Kříže 1754

Třebíč, kostel sv. Martina, Hlavní a dva boční oltáře, 1756 -1759

Josef Winterhalder st.

Znojmo, kostel sv. Mikuláše, mariánská kaple, kazatelna 1760

Josef Winterhalder st.

Brno, kostel sv. Tomáše, 1762 - 1764

Děkuji za pozornost

Literatura

- Zdeněk Kovářík – Zdeňka Míchalová, Počátky techniky umělého mramoru a její uvedení do praxe v českých zemích, *Opuscula historiae atrium*, 2025
- Zdeněk Kovářík, Renata Tišlová, Martin Krummholz, Kostel sv. Víta v severočeských Libědicích – chátřející perla z rukou italských barokních mistrů, *Průzkumy památek*, 2025
- Erwin Neumann, Materialien zur Geschichte der Scagliola, *Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen in Wien* 55, Neue Folge XIX, 1959
- Michaela Liebhardt, *Die Münchener Scagliolaarbeiten des 17. Und 18. Jahrhunderts* (disertační práce), Ludwig-Maximilians Universität zu München, München 1987
- Dante Colli – Alfonso Garuti – Romano Pelloni, *La Scagliola Carpigiana E L'illusione Barocca*, Modena 1990; Anna Maria Massinelli, *Scagliola L'arte della pietra di luna*, Rome 1997
- Wanja Wedekind, Scagliola: Auf den Spuren zu möglichen Ursprüngen und Verbreitungen einer europäischen Kunsttechnik, in: Jürgen Pursche (ed.), *Stuck des 17. und 18. Jahrhunderts. Geschichte–Technik–Erhaltung*, München 2011, s. 213–222
- Katharina Fuchs – Gabriela Krist, Scagliola Interiors in Vienna 1800–1900: Material, Development and Conservation, *Studies in Conservation* 65 (sup1), 2020, s. 84–89
- Daniel Domanja – Petra Hoftichová, Technika umělého mramoru, *The Journal of Culture* 10 (2), 2021, s. 23–29
- Jacques Savary des Bruslons, *Dictionnaire universel de commerce III, L–Z*, Paris 1748, s. 486–488
- František Alois Hora, *Technologie*, Vídeň 1862, s. 186
- Miloš Gavenda – Ludvík Losos, *Štukatérství*, Praha 2010, s. 132–142
- Katharina Fuchs, Wegbereiter für den Barock – Marmorimitationen um 1600, in: Zdeňka Míchalová – Renata Tišlová – Vladislav Říhová (eds.), *Renaissance and Mannerist Stucco North of the Alps: Interdisciplinary Research*, Pardubice 2024
- Anna-Maria Tupy, *Ein Scagliolatisch aus der Esterházy Schatzkammer auf Burg Forchtenstein. Konservierung und Restaurierung* (diplomní práce), Universität für angewandte Kunst Wien, Institute für Konservierung und Restaurierung, Wien 2017
- Jan Válek et al., *Podle starého vzoru: rekonstrukce malt, sgrafit a štuků*, Praha 2021

- Hugo Schnell – Uta Schedler, *Lexikon der Wessobrunner Künstler und Handwerker*, München – Zürich 1988
- Giacinta Jean – Greta Acquistapace, Paliotti in scagliola, Uno sguardo tecnico alle opere del Canton Ticino, *Kunst + Architektur in der Schweiz* 72, 2021
- Erwin Emmerling, Zur Ausstattung der ehem. Benediktinerstifts- und Pfarrkirche, der heutigen Stadtpfarrkirche St. Lorenz in Kempten, in: *Die Restaurierung der Basilika St. Lorenz in Kempten* (Bayerisches Landesamt für Denkmalpflege, Arbeitsheft 72), München 1994
- Dorothea Diemer, *Hubert Gerhard a Carlo di Cesare del Palagio, Bronzeplastiker der Spätrenaissance*, Band I, Berlin 2004
- Petra Peška, Der Mramorier Johann Ignaz Hennevogel (1727–90) und seine Familie, in: Friedrich
- Polleroß (ed.), *Reiselust & Kunstgenuss. Barockes Böhmen, Mähren und Österreich*, Pettersberg 2004
- Elfi Rüschi, *L'arte della scagliola a intarsio in Ticino*, Bellinzona 2018
- Anselm de Boodt, *Gemmarum et lapidum historia*, Hanau 1609
- Mojmír Horyna, Barokizace pasovského dómu – Luragovo dílo na rozhraní raného a vrcholného baroka a česká architektura kolem roku 1700, *Umění* LII, 2004
- Hellmut Lorenz, *Johann Bernhard Fischer von Erlach*, Zürich 1992
- Sophie Führer, Zur Frage der künstlerischen Autonomie von Stuckmarmor mit besonderer Berücksichtigung von Stift Altenburg (diplomní práce), Universität Wien, Historisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät, Wien 2013
- Eva Maier, Stuckmarmor und Raumgestaltung. Johann Michael Feichtmayrs Stuckmarmorausstattungen sakraler Innenräume und deren Bedeutung, München 2013
- Martin Krummholz, Giacomo Antonio Corbellini. Ein Intelvi-Künstler in Mitteleuropa, in: Christan Schoen (ed.), Frisoni. Retti. Carlone. Lombardische Künstlerfamilien im Europa des 18. Jahrhunderts, Ansbach 2022
- Michaela Šeferisová Loudová, Bohatá pokladnice konceptů a idejí: Ikonografické programy a jejich tvůrci v období baroka na Moravě. *Opuscula historiae artium*. Roč. 61, č. 2 (2012)
- Manfred Koller – Ivo Hammer – Hubert Paschinger – Maria Ranacher, Kirche und Prälatensaal von Stift Melk: Untersuchungen und Restaurierungen 1976-1980, in: Österreichisches Bundesdenkmalamt (Hg.), Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege, 34, Wien 1980